

Editoriaal

U heeft wel erg lang moeten wachten op dit nummer van RIM-Nieuws. Onze excuses daarvoor. De Open Monumentendag, de strijd om het "Groen Water" en nog zoveel andere dingen hebben de RIM-kern opgeslorpt.

Onze actie is niet nutteloos geweest. Zopas hebben we vernomen dat Minister Sauwens de wijk Wollemarkt - G. de Stassartstraat - St. Jansstraat - Schoutetstraat op het voorontwerp van lijst heeft geplaatst van stadsgezichten die voor wettelijke bescherming in aanmerking komen. De eerste stap naar een volwaardige bescherming als stadsgezicht. Of daarmee de dreiging voor het Groen Water is afgewend, is een andere zaak. Waakzaamheid blijft hoedanook geboden.

Een ander onderwerp van gesprek is dezer dagen de toelaatbaarheid van grootschalige moderne architectuur in de binnenstad, en, meer algemeen, de toekomstige ontwikkeling van Mechelen als een provinciestad tussen de grootsteden Brussel en Antwerpen. Her en der wordt hierover gedacht, worden visies en voorstellen op papier gezet... Dat het debat geopend is, is een goede zaak. Hopelijk vloeien vanuit de verschillende "denktanks" konstruktieve voorstellen naar het beleid toe. Of het huidig stadsbestuur met welke voorstellen dan ook rekening wil houden, is echter zeer de vraag.

Bij de "nieuwe start" van de commissie voor Monumentenzorg is immers meteen al gebleken dat het college (of althans de numerieke meerderheid binnen dat college) het gefundeerd advies van onafhankelijke deskundigen zonder meer naar de prullenmand verwijst. Zoals te verwachten en te voorzien was?

U, Mechelaars, hebt gelukkig andermaal laten blijken dat de stad en haar erfgoed U wel degelijk aan het hart liggen...

Om dit werkjaar passend af te sluiten, organiseert RIM nog een bezoek aan een merkwaardig Mechels gebouw. U wordt hiervoor via een apart schrijven uitgenodigd.

Frans Geys

Stedelijke Commissie voor Monumentenzorg terug actief!

In vergadering van 09/09/93 heeft de gemeenteraad de nieuwe samenstelling van de Stedelijke Commissie voor Monumentenzorg goedgekeurd.

De samenstelling, geldig voor twee jaar, is als volgt:

Namens het College: *L. Van de Velde*, voorzitter
C. Demeester, ondervoorzitter

Namens de betrokken stadsdiensten:
W. Boogmans
R. Cuyvers
X. De Clercq
E. Denekens
C. Dewaele
M. Eeman

Namens A.R.O.L. Bestuur Monumenten en Landschappen:
F. Brenders

Namens A.R.O.L. Bestuur Stedebouw
R. Van de Sande

Als externe deskundigen:
H. Joosen
T. Vandesande, historici
G. Deheyder
P. Peeters
J. Serneels
K. Van Esbroeck, architecten

Namens de gespecialiseerde verenigingen:
K. Beeck
H. Doms
S. Blickx, K.K.O.L.K.M.

L. Beeck
L. Doms
K. Kennes, A.M.O.

G. Bertrand, R.I.M.

Voorstel tot bescherming als stadsgezicht van de wijk rond de Wollemarkt en een gedeelte van de Goswin de Stassartstraat

Een terugblik op het verleden van deze wijk

Op een hedendaags stadsplan vormen de Wollemarkt en de Goswin de Stassartstraat schijnbaar één geheel. Deze situatie is echter het gevolg van een langdurig urbanisatieproces. Toen de stad op het einde van de dertiende eeuw een nieuwe omwalling liet aanleggen, voorzag men twaalf poorten. Vijf ervan gaven uit op de grote verbindingswegen naar de steden Gent, Brussel, Antwerpen, Lier en Leuven; de zeven overige waren bestemd voor de bewoners van het ommeland. Conform de geëigende radiale structuur van een middeleeuwse stad sneden ze elkaar in het midden. Op dit snijpunt ontstond een plein, waarrond zich het politieke, economische en religieuze leven concentreerde.

De Goswin de Stassartstraat behoorde oorspronkelijk tot één van de vijf invalswegen die de handelaars van de omliggende steden naar het stadscentrum loodsten. Zij die van Antwerpen of Lier kwamen, konden zo de Grote Markt bereiken. Langs deze drukke verkeersader vestigden zich dan ook de belangrijkste neringdoeners van de stad, de lakenverkopers. Met de bouw van de Sint-Romboutskerk taande echter het belang van deze straat. Toen men in de tweede helft van de veertiende eeuw het koor wou bouwen, moest men het strateinde suppressen zodat deze invalsweg doodliep op de kerk en de aanpalende begraafplaats.

Om de drassige rechteroever van Mechelen bewoonbaar te maken, heeft men de stad drooggelegd. Een ingewikkeld netwerk van grachten draineerde niet alleen de zompige grond, maar bepaalde ook in hoge mate de loop van de straten. Wie vanuit de Pennepoel de huidige Goswin de Stassartstraat wou bereiken, moest drie bruggen passeren: de "Ankerbrug", de "Roosbrug" en de "Meulekesbrug". Onder invloed van de toegenomen aandacht voor de menselijke hygiëne besloot het stadsbestuur op het einde van de negentiende eeuw deze vlieten te dempen. Deze grootse infrastructuurwerken bezorgden de stad een totaal nieuw uitzicht. De bruggen en de smeelige waterloopjes verdwenen. Maar om het overtollige water op te vangen en de binnenstad voor overstromingsgevaar te behoeden, verbreedde men de noordelijke stadsomwalling tot een brede Dijle-arm. Die ingreep veroordeelde de Goswin de Stassartstraat tot een minderwaardige uitvalsweg, vermits de "Afleidingsdijle" haar de toegang tot de stad belette. Reeds een eeuw lang is dit prestigieuze stadskwartier ingedommeld. Nergens bleef het stadsbeeld zo goed bewaard. In heel Mechelen herinnert niets meer aan het oude vlietensysteem, behalve het "Groen Waterke". Deze gracht is een afgesloten deel van de "Grote Melaan" en slingert zich vanaf de Goswin de Stassartstraat door de tuin van het nabijgelegen aartsbisschoppelijk paleis. Dit bekoorlijke plaatsje beroert sinds decennia duizenden kunstenaars en vormt voor vele toeristen, samen met de Sint-Romboutstoren, het herkenningspunt van de stad.

Sociaal gezien kan men in deze straat twee zones onderscheiden. Het eerste deel, van de Sint-Romboutskerk tot de "Roosbrug", werd van oudsher door een kapitaalkrachtige elite bevolkt, het tweede deel daarentegen, dat zich uitstrekte tot aan de stadsomwalling, is steeds een armenbuurt geweest. De Heergracht, één van de voornaamste vlieten van de stad, vormde ongetwijfeld de grens tussen de twee bevolkingsgroepen, die elkaars opponenten lijken. Deze sociale differentiatie karakteriseert uiteraard het huidige gebouwenpatrimonium.

Vermits de woningen van de lagere bevolkingsklasse de tijd niet hebben getrotseerd, beperkt deze beschermingsaanvraag zich tot het burgerlijke gedeelte van de straat. Het historisch verhaal van deze buurt ligt immers nog grotendeels in de architectuur vervat. Aangezien Mechelen haar economische opgang aan haar geografische ligging dankt, ontstond er al vroeg een bloeiende wolnijverheid. De lakenverkopers, de eerste kapitaalkrachtige stedelingen, vestigden zich dan ook in het hart van de stad, aan de Wollemarkt. Van hun materiële cultuur rest ons slechts het bodemarchief. Toen deze nijverheid taande, verloor de wijk haar elitaire aureool. Het zwaartepunt verschoof langzaam naar de Veemarkt, waar het hof en de leden van de centrale raden huisden. Toen Filips II in 1559 Mechelen tot aartsbisschoppelijke stad liet uitroepen, werd de titularis van rechtswege ook abt van Affligem. Derhalve werd hun refugie op de

Wollemarkt de nieuwe aartsbisschoppelijke woonst. De wijk herleefde als religieus centrum. De kanunniken en andere kerkelijke hoogwaardigheidsbekleders die tot residentie verplicht waren, vestigden zich in deze buurt. In de achttiende eeuw wou de praatzieke kardinaal d'Alsace Mechelen tot een echte residentiestad uitbouwen. Zelf liet hij door Italiaanse architecten op de plaats van de oude refugie een nieuw paleis ontwerpen. Ontelbare anderen volgden in zijn spoor. Hoewel tijdens de Franse revolutie heel wat gebouwen werden gesecculariseerd en als zwart goed verkocht, betekende deze periode voor de sociale evolutie van de wijk eerder een intermezzo dan een breuk. In het jonge België kreeg de Kerk immers opnieuw een centrale plaats. De "catholic revival" en de explosieve groei van de clerus veranderden de buurt in een "religieus getto". Pas na de Tweede Wereldoorlog raakt de straat ernstig in verval.

lic. hist. P. De Greef

Het Groen Waterke doorzwoomen

Er is de afgelopen maanden heel wat beroering ontstaan om en rond het "Groen Waterke", Mechelens toeristisch visitekaartje bij uitstek. De dreigende afbraak van enkele beeldbepalende belle-epoquehuizen aan de linkerkant van het befaamde stadsgezicht heeft de gemoederen danig opgehitst. RIM heeft een door een petitie-actie tegen die afbraak momenteel bijna 2000 handtekeningen verzameld. Bij een groot deel van de bevolking is de verontwaardiging groot. De Mechelaar neemt het niet dat de sloopwoede nu zelfs de meest geliefde hoekjes van zijn stad bedreigt. De beleidsmensen zijn dan ook fel geschrokken. Er kan blijkbaar geen gemeenteraad meer voorbijgaan zonder dat het onderwerp aan bod komt, en binnen het schepencollege lijkt de aanvankelijke eensgezindheid over het Groen Waterke zoek geraakt. De voorstanders van de afbraak verwijten RIM een gebrek aan eerlijkheid. Het Groen Waterke zou immers niet bedreigd zijn: met gaat het water niet dempen en het groen blijft erop liggen. Volksmisleiding?

We weten allemaal beter. Binnen de denkschema's van de jaren vijftig en zestig zouden onze beleidsmensen nog hun gelijk kunnen halen. Zij beseffen evenwel niet dat een monumentenjaar van bijna twee decennia geleden de slogan "Een monument staat niet alleen" hanteerde. Sinds de jaren zeventig beseft de burger dat een historisch relict slechts betekenis krijgt door zijn omgeving, zoals een woord zijn betekenis ontleent aan de zin waarin het zijn plaats gekregen heeft.

Een tweede verwijt dat RIM toegeslingerd kreeg houdt verband met onze zogenaamde afkeer van nieuwe, eigentijdse architectuur. Ook op dat vlak hoeft RIM zich eigenlijk niet te verantwoorden. Onze tolerantie, meer nog, onze belangstelling voor opbouwende, kwaliteitsvolle vernieuwingen in het stadsbeeld hebben wij in het verleden reeds meermaals laten blijken. Met dit artikel wil ik mijn stellingname over dit onderwerp naar voren brengen. Over de nieuwbouwplannen aan het Groen Waterke is er officieel uiteraard nog niets bekend. Uit de schaarse informatie daaromtrent kunnen we echter genoeg besluiten trekken om ons op voorhand te beschermen tegen de traditionele politiek van voldongen feiten. Een democratische pretentie? Of volksmisleiding?

Er leeft wat in Mechelen

De verontwaardiging van de burger over de bedreiging van het Groen Waterke is slechts de ontdooide top van de Mechelse ijsberg. De laatste jaren zijn er immers tal van projecten geweest waartegen er vanuit de Mechelse bevolking een spontane reactie ontstaan is. De wrevel tegen het algemeen gebrek aan beleid en democratische werkwijzen heeft zich meermaals gekanaliseerd in georganiseerde protestacties. Enkele malen is de burger in het gelijk gesteld. RIM is erin geslaagd het Nekkerspoelstation van de slopershamer te redden en de verenigde aktiekomitees hebben Stuivenberg groen gehouden. Maar ook andere twistpunten als de verkeerssituatie, de helihaven, de oude zwemdok, de verontreiniging van Mechelen-Zuid en dergelijke beroeren de publieke opinie. Er leeft wat in Mechelen. Het wordt stilaan tijd het roer drastisch om te gooien. Het sleutelprobleem van de algemene ergernis is de kwaliteit van het stedelijk leefmilieu. De burger wil een stad op mensenmaat.

Gaten in de straten

“Er zijn gaten in de straten van Mechelen, van aan de statie tot aan ‘t seminarie”. Hopelijk wordt deze uitspraak geen nieuw Mechels adagium, mar wie kan nog naast de talrijke breuklijnen kijken die in de naoorlogse periode geslagen zijn. Naar Amerikaans model en zich beroepend op de vooruitstrevende stedenbouwkundige ideeën uit het interbellum gaf de overheid de binnenstad op als woonmilieu. Tegelijkertijd werd het eeuwenoud stadsweefsel met zijn fijnmazige funktievermenging als hopeloos verouderd afgeschreven. Het leven zou op een haast matematische wijze georganiseerd worden in monofunktionele ruimten voor wonen, administratie, handel, onderwijs, ontspanning en industrie. Verder dan een karikatuur van deze nachtmerrie is men nooit geraakt, maar de waanzinnige ambities die eruit voortvloeiden hebben niet te helen wonden geslagen in de stedelijke en de open ruimte. Bovendien werd de mobiele mens geboren. Sinds de jaren vijftig is mobiliteit het toverwoord geworden om in het kader van de “vooruitgang” alle aanslagen op het traditionele levensritme goed te praten. Wijd vertakte autosnelwegen verbinden dorre betonwoestijnen met banale villawijken en gehavende binnensteden met verscheurde dorpskernen. Het openbaar vervoer kan aan de vereisten van de versnipperde bebouwing steeds minder tegemoetkomen en wordt schaamteloos afgebouwd.

De weerslag van deze evolutie op de stedelijke architectuur is vanzelfsprekend immens. Een korte wandeling door een provinciestad als Mechelen volstaat reeds om met megalomane uitwassen gekonfronteerd te worden. Ook in het verleden hadden grootschalige

inplantingen van kloosters, refugiehuizen, fabrieken en kazernes het stadsbeeld gedomineerd en de irritatie van de burgers teweeggebracht, maar de omvang van de naoorlogse architectuur en de stedelijke vervreemding als gevolg daarvan, was van een nooit voorheen geziene schaal. De verwaarlozing van de woonbuurten en het historisch erfgoed door bewuste verkrotting en afbraakpsychose hebben ruimte gekreëerd voor grootschalige, banale en monotone brutaliteiten. Grote schoolcomplexen met blinde gevelwanden, uitdeinende bouwrijen, appartementsblokken, ziekenhuizen, bejaardentehuizen en het onovertroffen shoppingcenter hebben Mechelen onoverkomelijk verminkt en het spontaan gegroeide leven uit de stad geblazen. Straten en pleinen werden herleid tot verkeersriolen en parkings. Boeiende historische gebouwen werden met een niets ontziende slopingsijver van de kaart geveegd. De stadsbewoner die het zich enigszins kon permitteren vluchtte weg en liet een arme, onbeholpen groep stedelingen achter, om er achteraf neerbuigend naar te kijken. Maar goed, we hadden tenminste ons Groen Waterke nog.

De burger ontwaakt

Onze maatschappij evolueerde onder druk van het immobiliëngeweld en de ruimtelijke wanordening niet tot het gevreesde “1984” van George Orwell, maar veeleer tot de “Brave New World” van Aldous Huxley (een kleurloze wereld waarin de personages zich door medikatie gelukkig bleven voelen). Een groot deel van de bevolking is tot op heden onverschillig gebleven voor de verschraling van het leefmilieu. Traditionele kwaliteiten als geborgenheid en gemeenschapszin gingen verloren, maar dat gebrek wordt ruimschoots gekompenseerd door een aantal kunstmatige middelen: onze Bretellen naar het verleden. Nostalgische gevoelens vieren hoogtij in de decoratie van de neo-Breugeliaanse huiskamers en de fermettepaleizen met streekeigen tuinkabouters. Radio, PC en TV (‘k ga ‘t zeggen Walter) bieden kant-en-klare ontspanningshapjes evenals de artificiële sfeer in pretparken, vakantiecentra, kine-, metro- en megalopolissen. Contactcentra en praatgroepen regelen alle verdere ongemakken. Aangezien authentiek menselijke behoeften moeilijk door kunstmatige middelen kunnen bevredigd worden blijft de nood aan deze maatschappelijke drug echter enorm groot. Zo groot dat hele economische sectoren er hun bestaansreden in vinden en wat graag deze gang van zaken blijven aanmoedigen.

Nochtans begint de mentaliteit de laatste tijd gevoelig te wijzigen. De burger voelt het absurde doldraaien van de maatschappij steeds scherper aan en ziet in dat er een halt dient toegeroepen aan de verloedering van onze leefruimte. Het “in naam van de vooruitgang” heeft afgedaan, daar sociaal-economische problemen deze gedachtengang in diskrediet brengen. Het leefmilieu, het cultureel erfgoed en de “zachte waarden” in het algemeen kunnen rekenen op een verscherpte belangstelling. Op stedelijk vlak blijkt er een nieuwe interesse te bestaan voor het wonen in de binnenstad, op voorwaarde dat de woonkwaliteit dar gevoelig verbeterd wordt.

Het beleid in de tang van de cijfers

De eigen aard van de immobiliënssektor leidt onmiskenbaar tot een sneeuwbaaleffekt. De geïnvesteerde kapitalen in grote projecten leveren dermate grote winsten op dat deze noodzakelijkerwijze opnieuw geïnvesteerd worden in nog grootschaliger projecten. Wie een blik werpt op bijvoorbeeld de Brusselse bouwmarkt merkt al vlug dat we nog steeds niet onderaan de lawine zijn geraakt. Of dergelijke bouwprojecten ook een maatschappelijke behoefte dekken is een andere kwestie. Wie het hele gebeuren in vraag durft te stellen wordt algauw versleten als naïef en onrealistisch. Slechts economische wetmatigheden lijken tot het veld van de realiteit te behoren. Het beleid verstoppt zich achter de cijfers, en

het blijft voor de burger een open vraag of eht nu gaat om onmacht, corruptie, onbekwaamheid, onwil of kortzichtigheid. De architecturale en stedenbouwkundige gevolgen liegen er echter niet om. Het brutale geweld verstopt zich achter een beschamende schijnschaligheid. De burger wordt gesust met historiserende of postmodernistische schaamlapjes. Ook in Mechelen kennen we de maxi-fermetten die hun overdreven afmetingen verhullen achter handvormsteentjes, erkertjes en dakkapelletjes of achter namaakzuilen en nietszeggende frontons.

Wie de kritikasters van deze toestand een gebrek aan realiteitszin aanwrijft doet er echter goed aan de jongste economische ideeën over de huidige crisis van naderbij te bekijken. Daaruit blijkt namelijk dat het stimuleren van de leefbaarheid van de steden een belangrijke economische heropleving kan bewerkstelligen. Dat overheidsinvesteringen in de monumentenzorg op termijn financieel renderen werd door een makro-economische analyse in opdracht van de Koning Boudewijnstichting in 1990 reeds aangetoond. In een gesprek met de Financieel Economische Tijd in september dit jaar bepleitte de vermaarde Belgische economische historicus Herman Van der Wee, naar aanleiding van zijn emeritaat, een alternatief overheidsbeleid. Hij vraagt zich daarbij af waarom de Belgische overheid zich niet en bloc achter de renovatie van binnensteden en dorpskernen zet. Hij gaat er van uit dat met een minimum aan overheidssteun het partikulier initiatief maximaal zou kunnen worden aangewakkerd en dat er op het vlak van de werkgelegenheid belangrijke positieve gevolgen zouden ontstaan. Onlangs nog werd deze stelling bevestigd door een groep Belgische en Franse topeconomisten. In hun manifest "Groei en tewerkstelling, de ambitie voor een Europees initiatief" stellen zij maatregelen voor om de werkloosheid terug te dringen en de economie opnieuw op gang te trekken. Zij pleiten ondermeer voor een kolossaal investeringsprogramma, bij voorkeur gericht op sectoren als sociale woningbouw, stadsvernieuwing en stedelijk openbaar vervoer.

Hoelang nog kan de overheid haar antistedelijk beleid vergoelijken door verwijzingen naar financiële beperkingen en economische wetmatigheden?

Een stedelijk beleid voor Mechelen

Wie een beetje thuis is in de geschiedenis van Mechelen weet dat deze stad zich in het verleden verscheidene keren als centrum heeft weten te handhaven of verstevigen door de rekonversie van haar economie. Het meest roemrijke voorbeeld daarvan is de overschakeling van de oude textielindustrie naar luxenijverheden en bestuurlijke akkomodaties vanaf het midden van de vijftiende eeuw. Door dit bewust beleid is Mechelen onder Margareta van Oostenrijk kunnen uitgroeien tot de daadwerkelijke

hoofdstad van de Nederlanden, met de talrijke gunstige politieke, sociale, economische en culturele gevolgen vandien. Het Mechelen van vandaag kan evenmin rekenen op voorbijgestreefde economische sectoren. De inplanting van industriegebieden mag in de naoorlogse jaren dan al voor een economische relance gezorgd hebben, vandaag de dag kan deze strategie voor geen heropleving of aanzienlijke bijkomende tewerkstelling zorgen. Deze stad moet haar economisch perspectief wijzigen.

Door de gunstige geografische ligging en het rijk historisch erfgoed van Mechelen licht het voor de hand dat de arbeidsintensieve sectoren, aangestipt door de vermelde groep Belgische en Franse topeconomisten, een uitweg uit de huidige malaise kunnen bieden. Mechelen ontwikkelen tot een leefbare woon- en kultuurstad zal gunstige gevolgen hebben voor de ontwikkeling van de sociale woningbouw, de stadsvernieuwing en het stedelijk openbaar vervoer en een stimulans betekenen voor toerisme en middenstand. Tegelijkertijd krijgt Mechelen opnieuw het imago en de aantrekkingskracht die broodnodig zijn om te verhinderen dat het een anonieme slaapstad wordt tussen de Europese hoofdstad en de Antwerpse haven. De bouwsector dient bijgevolg niet afgeremd, maar veeleer omgeschakeld om architectuur te creëren op maat van de historische stad en haar bewoners.

Als deze stad een waardige uitstraling wil, dan zal het politiek beleid sturend moeten ingrijpen. Zowel voor de historische binnenstad als voor de aaneengesloten woonwijken errond moet de stedelijke overheid een kwalitatief hoogstaand leefmilieu nastreven. Alle bevolkingsgroepen hebben recht op een stedelijke ruimte die door een doelbewuste keuze voor de vermenging van functies de menselijke maat als kwaliteitsnorm hanteert.

Hedendaags bouwen op mensenmaat

Momenteel is de aandacht van de Mechelaar voor de leefbaarheid van zijn stad sterk toegenomen. De talrijke controversen rond de verkeerssituatie, de bescherming van de groene gordel en van het historisch erfgoed wijzen overduidelijk in die richting. Fietsers, voetgangers en openbaar-vervoergebruikers eisen hun plaats op, allerlei actiegroepen komen op voor de kwaliteit van de laatste Mechelse groene zones en velen steunen RIM in haar pogingen tot een zinvol hergebruik van waardevolle gebouwen. Uiterst invloedrijk op de stedelijke leefbaarheid is echter de nieuwe architectuur. Dat de standpunten daarover verre van gelijklopend zijn werd onlangs nog aangetoond op een debat, georganiseerd door de Orde van Architecten. Professor Jan Tanghe stelde toen dat de immobiënwereld niet gebaat is met een

duidelijk overheidsbeleid terzake en alles in het werk stelt om enige beperkingen vanuit die hoek tot een minimum te herleiden.

Het is natuurlijk zeer de vraag hoelang de zaken kunnen blijven uit de hand lopen. Is het niet aan de stedelijke overheid om te bepalen wat op bouwkundig vlak wel of niet kan? Is het niet de taak van de stad om toe te zien op wat wel of niet wenselijk is voor de stedelijke leefbaarheid? Waarop wordt er dan nog gewacht om via de invoering van een aantal stedelijke bouwvoorschriften en beleidsopties tot een redelijke kwaliteit van de huidige architectuur te komen?

In een historisch bewoonbare stad moet het beleid in eerste instantie de kleinschaligheid eerbiedigen. Die kleinschaligheid mag echter niet van formele aard zijn maar moet een functionele betekenis krijgen. In de stad komen vaak grote bouwoppervlakten vrij, waardoor de gevraagde oplossingen automatisch van grootschalige aard zijn. Verlaten brouwerijen als Lamot en Chevalier Marin zijn daar duidelijke voorbeelden van. Helaas heeft de angst voor de architecturale brutaliteit van de afgelopen decennia ons echter vaak de verkeerde conclusies doen trekken. Grootschalig bouwen wordt toegepast als er maar verhullende kleinschalige schaamlapjes aan te pas komen. Het façadisme viert hoogtij, zowel bij renovatie als bij nieuwbouw. Monofunctionele zones en lange eentonige straatwanden worden nog steeds aanvaard, zolang de formele schijn maar wordt gewekt. Hele stukken stad worden niet langer beleefd, alleen nog bekeken en gekonsumeerd.

De leefbaarheid van de stad hangt samen met de mensenmaat ervan, en bijgevolg met de diversiteit van het stadsbeeld, de ervaring dat elke hoek, elke straat, elke ritmewijziging ook een nieuwe stedelijke ervaring biedt. Deze eeuwenoude stedelijke kwaliteit kan vooral geboden worden door slechts beperkte bouwprojecten toe te staan, maar moet ook haalbaar zijn voor grote bouwprojecten die een functionele kleinschaligheid uitstralen. In die gevallen kan de stedelijke overheid eisen stellen. Voor groepswooningbouw kan bijvoorbeeld de verplichting gelden ook enkele winkelruimten, milieuvriendelijke werkplaatsen en/of openbare recreatieruimten te voorzien. Voor kantoorgebouwen, winkelcentra of scholen kunnen er eveneens vereisten voor functievermenging gelden. Niet alleen wordt de omgeving daardoor gedifferentieerder in gebruik, maar verkleint de kans op isolement en gettovorming van de nieuwe inplantingen. Bovendien wordt er dan van de ontwerpers meer spitsvondigheid en respect voor de gegroeide stedelijke omgeving gevraagd. De walibi-vormgeving waarmee inspiratieloze architecten het stadsbeeld belachelijk maken zou minder kans krijgen. Kwaliteitsvolle hedendaagse ontwerpen zijn immers recht evenredig met de vormgeving die hiermee in overeenstemming is.

Terug naar het Groen Waterke

RIM wenst, gesteund door veel Mechelaars, dat er geen aanslag komt op het Groen Waterke. Zonder ernstige informatie over een eventuele nieuwbouw en zonder gepaste democratische procedures daarrond is de afbraak van de betrokken gebouwen onaanvaardbaar. Dat betekent niet dat RIM kost wat kost om het even welk oud gebouw wil bewaren. Wel houdt dat in dat elke nieuwbouw in de stad op de plaats van een bestaand gebouw een gevoelige kwaliteitsverbetering van de stedelijke omgeving moet inhouden. Een dergelijke opdracht is in een historische binnenstad echter zeer moeilijk en in een waardevol stadsgezicht zo goed als onmogelijk. In sommige gevallen is nieuwbouw dan weer aangewezen of noodzakelijk. Over het na te streven beleid op dat vlak wilde ik even mijn mening kwijt.

Patrick Egels

Nabeschouwing “Orde van Architecten”

In het kader van de viering van 30 jaar Orde van Architecten werd op zondag 14 november een praatcafé georganiseerd door de Orde en dit in samenwerking met de Architectenvereniging van Mechelen en omstreken.

Deze activiteit ging door in de cafetaria van het Mechels station: een uitstekende keuze gezien de problematiek van heraanleg van de stationsomgeving; evenwel een technisch minder geslaagde locatie vanwege de slechte akoestiek.

Het panel, voorgezeten door moderator Max Borka (Knack) diende zich uit te spreken over de vraag “Mechelen, voorstad van de Europese hoofdstad?”

Hiertoe waren enerzijds vier architecten uitgenodigd: Prof. J. Tanghe, B. Robaye (voorzitter Nationale Raad Orde van Architecten, J. Van den Berghen en M. Jonckers. Anderzijds werd het panel bemand door vertegenwoordigers van enkele representatieve actiegroepen uit het Mechelse: G. Bertrand (RIM), M. Maes (Werkgroep Beleefbaarheid Stationsbuurt) en M. Schepers (Stad aan het Spoor).

Een eigenlijk antwoord op de hoofdvraag waarrond het debat diende te draaien, werd in feite niet geformuleerd, op enkele bedenkingen van de architecten Tanghe en Jonckers na. De voormiddag werd evenwel ruim benut om enkele hete hangijzers i.v.m. de ruimtelijke ordening in de stad Mechelen zelf voorzichtig te benaderen. Met name werd aandacht besteed aan de wenselijkheid van grootschalige projecten al of niet in het hart van een historische stad als de onze in te planten.

Het project Lindepoort fungeerde regelmatig als voorbeeld, waarbij kritiek niet van de lucht was.

Anderzijds bood de discussie RIM (even) de gelegenheid haar standpunt toe te lichten met betrekking tot herbruik van bestaande, veelal historische, gebouwen.

Het bleek eveneens dat er een consensus bestond over het feit dat (grotere) gebouwen een bakenfunctie vervullen in een stad en aldus een eigen identiteit verwerven, welke onherroepelijk verloren gaat bij ondoordachte afbraak van het betreffend gebouw.

Hiertegenover werd door arch. Jonckers gesteld dat ook een nieuw gebouw, na verloop van tijd, deze bakenfunctie kan vervullen, waarbij hij poneerde dat het feit van grootschaligheid niet enkel terug te vinden is in recente projecten, doch dat ook diverse oudere complexen dit kenmerk vertonen (bv. scholen, kazernes).

Dhr. Maes hield hierop een vurig pleidooi voor de aanleg van de stedelijke omgeving in functie van de levenskwaliteit voor de

omwonenden, i.p.v. de doorstroming van het verkeer als eerste prioriteit te hanteren. Hierbij werd, mede via de interventies van prof. Tanghe, wel meer de situatie van Brugge dan deze van Mechelen als leidraad genomen.

De zeer terechte vraag naar het beleid van overheid en lokale besturen die al deze (duidelijk gevoelige) onderwerpen in een welomlijnde politiek zouden moeten kaderen, werd door alle partijen kort en bondig beantwoord met: onbestaande. Dit gaf dhr. Schepers de gelegenheid het project "Stad aan het Spoor" alsook het "Mechels Manifest" toe te lichten aan panel en publiek, wat enkele geanimeerde reacties losriep.

Bij afloop van het debat was het vooral duidelijk dat de besproken onderwerpen bij alle aanwezigen inspeelden op een voelbare betrokkenheid met de materie en dat er gerust nog veel dieper op de problemen mocht ingegaan worden.

Aangezien datt in het bestek van de organisatie evenwel onmogelijk was, blijft het belangrijk om regelmatig vergelijkbare initiatieven te kunnen verwelkomen. Intussen was de aktiviteit voor de Orde alleszins een succes te noemen!

Willy Peeters

Het Dijlepad projekt

Zoals dat voor vele historische steden geldt, is de ligging aan een rivier kenmerkend voor de stad Mechelen.

De Dijle was in het verleden de levensader van onze stad; in het middeleeuwse Mechelen waren de kaaien aan de Dijle - de Zout- en Haverwerf en de Vismarkt - samen met de bruggen over de Dijle de brandpunten van de Mechelse nering.

Geleidelijk is dat veranderd: de aanleg van de Leuvensevaart - waartegen de Mechelaars zich heftig verzet hebben - en de afschaffing van de stapelrechten voor zout en haver maakten, dat de oude levensader meer en meer tot een stiefkind werd. De genadeklap kreeg de Dijle door de aanleg van een sluis en het afvoerkanaal langs de vesten, waardoor de rivier van verbindingskanaal gedegradeerd werd tot stadsafvoerkanaal. De stad keerde haar rivier in figuurlijke, en zelfs letterlijke, zin de rug toe. De Kring Mechelen van het VKW (Verbond van Kristelijke Werkgevers) heeft nu een plan ontwikkeld, om de Dijle "terug te geven" aan Mechelen.

Dit plan werd voor het eerst door het VKW naar voren gebracht in de nota "Stadsbeeld Mechelen - een verkeersplan op menselijke maat", welke in juni 1992 in de publiciteit werd gebracht. In deze nota werd gesteld dat het (toeristisch) voetgangersverkeer vanaf het station en de Zandpoortvest naar de binnenstad aantrekkelijk kan gemaakt worden

door de aanleg van een Dijlepad tussen Zandpoortvest en Rode Kruisplein, met loopwegen en/of bruggen over de Dijle.

De VKW-werkgroep Stadsbeeld heeft vervolgens met medewerking van de vier Vlaamse instituten voor hoger architectuuronderwijs - St. Lucas Gent en Brussel, Henry Van de Velde Antwerpen en Diepenbeek - een Dijlepad-wedstrijd uitgeschreven voor de studenten van deze instituten.

De inzendingen voor deze wedstrijd moeten aan volgende voorwaarden voldoen:

- het gaat om een uitsluitend voor voetgangers toegankelijk pad langs en over de Dijle, toegankelijk vanaf het station en de parkeerplaats aan de Zandpoortvest enerzijds, en het Rode Kruisplein anderzijds
- het pad dient de Dijle zoveel mogelijk tot haar recht te laten komen; de bezoeker moet Mechelen ervaren als de stad aan de Dijle
- bestaande gezichtsbepalende monumenten langs of bij de Dijle (Kruidtuin, Hanswijkkerk, O.L.V. over de Dijle, Fontein- en Hoogbrug, panden Zout- en Haverwerf) moeten hun luister zoveel mogelijk aan het pad bijdragen
- vanaf het pad moet het Mechelse centrum gemakkelijk bereikbaar zijn
- suggesties voor een verdere verhoging van de aantrekkelijkheid van het Dijlepad (door opvulling van lege plekken of vervanging van bestaande gebouwen) zijn welkom.

De resultaten van de wedstrijd zullen in de vorm van maquettes en ander beeldmateriaal van 20 april tot 3 mei 1994 tentoongesteld worden in de oude Minderbroederskerk. Bij de opening der tentoonstelling zal een debatavond georganiseerd worden, en een jury zal zich op 29 april uitspreken over de ingezonden ontwerpen, die ook in de vakbladen zullen gepubliceerd worden.

Het hele plan is erop gericht, een discussie los te maken bij de Mechelse bevolking over het belang van de Dijle voor de stad. Dat zal er dan toe moeten leiden, dat de Dijle haar historische rol als centrum van Mechelen zoveel mogelijk weer terugkrijgt.

Het hoeft tenslotte niet bij een Dijlepad te blijven. Terrasjes, rondvaartboten, pleziervaart: de mogelijkheden van een rivier in de stad zijn onuitputtelijk, zoals ons de vele voorbeelden van andere steden aan stromen leren!

Wij hopen met deze actie ook het bredere belang van een fraaie monumentenstad, zoals RIM dat voorstaat, te steunen, en wij rekenen ook graag op actieve steun van RIM.

Rogier Chorus
Voorzitter VKW-werkgroep Stadsbeeld

Stedelijke Cultuurraad denkt na over de stad waarin wij leven

De Stedelijke Cultuurraad organiseert een aantal activiteiten rond "stad" en "ruimtelijke ordening".

Groot debat Mechelse stadsontwikkeling

In de loop van volgend voorjaar, op vrijdag 25 maart 1994, plant de Stedelijke Cultuurraad ter gelegenheid van een algemene vergadering van de raad een groot debat over de Mechelse stadsontwikkeling. Het is de bedoeling een forum te bieden aan de ideeën van wat we, misschien ietwat voorbarig, de Nieuwe Mechelse Beweging noemen: diverse actiegroepen, individuen en organisaties die ijveren voor een alternatieve stedenbouwkundige aanpak.

Meer informatie over dit debat, dat in de vorm van een praatcafé in het Cultureel Centrum zal plaatsvinden, krijgt U later toegestuurd.

Parijse tuinen en parken

Voortbordurend op het grote succes van de Mechelse open tuinendag van 30 mei jongstleden organiseert de Stedelijke Cultuurraad, in samenwerking met het Cultureel Centrum Antoon Spinoy en de

Stedelijke Kruidtuin op 7 en 8 mei 1994 een tweedaags bezoek aan Parijs. Deze wereldstad kan echt model staan voor een vernieuwde aanpak van de groenvoorzieningen in de stedelijke omgeving. Naast een aantal privé-tuinen bezoeken we o.m. het befaamde park "André Citroën"; het eerste openbare park ter wereld dat qua tuinarchitektonische vormgeving breekt met het klassieke 19e eeuwse park-concept.

Richtprijs: 3000 F inbegrepen vervoer - overnachting in een degelijk hotel - ontbijt - gidsen

Inschrijving voor 31 januari 1994 - aantal deelnemers beperkt.

Alle inlichtingen over deze activiteiten zijn te bekomen bij Roland Straetmans, Brusselsesteenweg 263, Mechelen (015/41 35 77 na 20.00)

Nieuwe publikaties

"De Europese Stad"

Leonardo Benevolo, uitg. Agon, 285 blz.

In de reeks "Europese contouren" werd door de bekende Franse historicus Jacques Le Goff de stadshistoricus en architect Leonardo Benevolo aangetrokken. Van hem verscheen het deel "De Europese Stad". Benevolo beschrijft de evolutie van de steden van de antieke tijden tot op heden.

Stadsplanning, beleid, architectuur en sociaal-economische contacten komen zeer uitgebreid aan bod. De vlot leesbare en boeiende schrijfstijl van Benevolo dragen in grote mate bij dat dit werk ruimschoots slaagt in het schetsen van de evolutie van de Europese stad.

Een aanrader voor iedereen die met "stad" bezig is.

"Gent doolt"In Gent wordt sedert enige maanden menig raam gesierd door een opvallende affiche. "Gent doolt" staat erop. Elke affiche illustreert een andere stedenbouwkundige of architecturale misleun in de Arteveldestad. En dat zijn er niet weinig...

Zelfs een oppervlakkig bezoek aan Gent maakt je duidelijk wat hier aan de hand is: deze stad wordt gewoon uitverkocht. Uitverkocht aan kantoorpromotoren, aan bouwers van luxe-appartementen, aan hotelketens. Wie met de auto vanaf de E17 Gent binnenrijdt, vraagt zich wellicht vertwijfeld af of hij misschien een verkeerde afrit heeft genomen. Zo zag Gent er toch niet uit? De Zuidbuurt heeft inderdaad een regelrechte metamorfose ondergaan. De visitekaartjes van de stad zijn vandaag een protserig en megalomaan winkel- en kantorenblok en een al even afzichtelijk stedelijk administratief centrum. Voor het eerste bouwsel moest een heel huizenblok wijken, waarin zich onder meer de

schitterende art-nouveau spektakelzaal "Coliseum" bevond. Het tweede gedrocht heeft een stuk van het Albertpark ingepalmd. De eens zo levendige Zuidbuurt heeft nu wel de doodsteek gekregen. Alleen enkele gore hoerenstraatjes brengen nog enig "leven".

Maar niet alleen de poort van Gent is deerlijk gehavend. Ook in het stadscentrum werd lelijk huisgehouden. De Belfortstraat - enkele jaren geleden nog een gaaf voorbeeld van begin 20e-eeuwse burgerlijke architectuur - werd voor zowat de helft gesloopt. Tientallen statige burgershuizen maakten plaats voor een pretentius hotel annex kantoorkomplex. Twee originele gevels werden bewaard. Erachter schuilt echter een zware betonconstructie... Zelfs de sakrosante Graslei en Korenlei, toch wel twee van Vlaanderens toeristische trekpleisters bij uitstek, werden niet gespaard. Ook hier sloeg het "façadisme" toe.

Dit is maar een greep. Waar de bezoeker allicht minder makkelijk komt, is in de 19e eeuwse arbeiderswijken. Over de huisvestings- en renovatiepolitiek die daar worden gevoerd kunnen ook ettelijke boekdelen worden gevuld...

De wrevel die reeds jarenlang leeft en steeds "to the point" werd uitgebracht door de mensen van SOS-Gent, is omgeslagen in een bittere verontwaardiging bij de meerderheid van de Gentenaars. Het Forum voor een mooi en leefbaar Gent klaagt de teloorgang aan van de eigenheid van Gent. Fraaie en gaaf bewaarde woonstraten worden verminkt door kolossale bouwsels die de schaal en het karakter breken. Monumenten worden gesloopt, geïsoleerd of tot ziellose façades gedegradeerd. De verantwoordelijkheid van het stadsbestuur is verpletterend. Ook in Gent kunnen de promotoren zich alles veroorloven. Wordt Gent een stad zonder gezicht?

Voor het eisenplatform "Gent doolt": PB 462 - 9000 Gent.

Frans Geys

Inhoudstafel RIM-Nieuws 23

Editoriaal.....	2
Stedelijke Commissie voor Monumentenzorg terug actief!.....	3
Voorstel tot bescherming als stadsgezicht.....	4
Het Groen Waterke doorzwommen.....	7
Nabeschouwing "Orde van Architecten"	15
Het Dijlepad projekt.....	18
Stedelijke Cultuurraad denkt na over de stad waarin wij leven.....	20
Nieuwe publikaties.....	21
"Gent doolt"	22

Doelstellingen RIM

RIM (Restauratie Integratie Mechelen) is een vereniging die bekommerd is om de toestand van het Mechels roerend en onroerend kultureel erfgoed.

Omdat zij vindt dat dit erfgoed niet altijd juist gewaardeerd wordt, moet er iets gedaan worden om de situatie te verbeteren.

RIM zal vooral aandacht hebben voor het architecturale en stedenbouwkundige patrimonium in groot Mechelen zonder daarom ander kultureel erfgoed uit te sluiten.

RIM wil sensibiliseren om waardevolle oude panden in stand te houden, te restaureren en te integreren. Integreren betekent ervoor zorgen dat een oud gebouw weer nuttig gebruikt wordt, weer meespeelt in de omgeving en zichzelf zo beschermt tegen verwaarlozing.

RIM wil niet gaan werken naast bestaande organisaties en initiatieven: het wil veeleer een gespreksforum worden, een uitwisselingsplatform bieden. Dit is absoluut nodig wil er een geloofwaardige en gecoördineerde aanpak komen.

RIM wil zowel het grote publiek sensibiliseren als de eigenaars van waardevolle gebouwen en de overheid. Concreet wil zij het grote publiek benaderen met een regelmatig verschijnende nieuwsbrief. Er worden contacten gezocht met eigenaars, overheid en geïnteresseerde organisaties.